

پیشرفت و توسعه یافتگی متوازن خراسان شمالی

مورد مطالعاتی مناطق

بجنورد، مانه و سملقان، رازوجرگلان، گرمه و جاجرم

نویسندگان:

محمد کرمانی

دانش آموخته دکتری مدیریت منابع انسانی

نظریه پرداز حوزه پیشرفت و توسعه

www.mknnews.ir

www.petrohagh.com

موسی الرضا نرودی

عضو کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس

دوره هفتم، هشتم و نهم

www.BNbook.ir

سرشناسه	: کرمانی، محمد، ۱۳۳۹ فروردین -
عنوان و نام پدیدآور	: پیشرفت و توسعه یافتگی متوازن خراسان شمالی؛ مورد مطالعاتی مناطق: بجنورد، مانه و سملقان رازوگرگان، گرمه و جاجرم/ نویسندگان محمد کرمانی، موسی‌الرضا ثروتی.
مشخصات نشر	: تهران: برهان نور، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۱ص:، مصور، جدول، نمودار.
شابک	: 978-600-95522-1-4/۹۸۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: خراسان شمالی
موضوع	: خراسان شمالی -- اوضاع اقتصادی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ۶۵۵۲۲/۰۱۷ DSR
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۸۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۱۰۸۷۰۰

پیشرفت و توسعه یافتگی متوازن خراسان شمالی

مورد مطالعاتی مناطق

(بجنورد، مانه و سملقان، رازوگرگان، گرمه و جاجرم)

ناشر: انتشارات برهان نور

نویسندگان

دکتر محمد کرمانی، موسی‌الرضا ثروتی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ طایفه

نوبت چاپ: اول، دی ماه ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰۰ نسخه

بهاء: ۹۸۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۵۲۲-۱-۴ ISBN : 978-600-95522-1-4

آدرس: تهران، خیابان پاسداران، خ گل نبی، زمرد شمالی پ ۶۸ واحد ۲۱

تلفن و دورنگار: ۸۸۹۲۹۴۹۷

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۴	(۱) تعریف پیشرفت و توسعه یافتگی متوازن و هماهنگ
۵	(۲) خراسان شمالی در یک نگاه
۸	(۳) حوزه: انتابیه بجنورد، مانه و سملقان، راز و جرگلان، گلبه و باجرم
۱۱	(۴) تحلیل بافت جمعیتی
۱۳	(۱-۴) هرم سنی (فرصت طلایی ۱۹ تا ۲۴)
۱۷	(۲-۴) برنامه عملیاتی در حوزه بافت جمعیتی
۱۹	(۵) اشتغال و صنعت
۱۹	(۱-۵) جمعیت فعال و فاقد اشتغال درآمدزا در حوزه اشتغال
۲۱	(۲-۵) شهرک‌های صنعتی
۳۲	(۳-۵) زیرساخت‌های پژوهشی
۳۳	(۴-۵) تعاونی‌ها و اقتصاد مقاومتی
۳۴	(۵-۵) نیروهای کاری بومی و غیر بومی
۳۴	(۶-۵) پتروشیمی خراسان
۳۵	(۷-۵) طرح توسعه پتروشیمی خراسان
۳۷	(۸-۵) پتروشیمی شهر
۳۹	(۹-۵) برنامه عملیاتی در حوزه اشتغال و صنعت

۶) کشاورزی و دامداری

۴۱

۴۲ ۱-۶) جمعیت روستا و شهر

۴۶ ۲-۶) وضعیت کشاورزی

۵۰ ۳-۶) زمین‌های کشاورزی

۵۲ ۴-۶) نیروهای بهره‌بردار و غیر بهره‌بردار

۵۲ ۵-۶) ارزش افزوده فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در خراسان شمالی

۵۴ ۶-۶) نامه عملیاتی در حوزه کشاورزی

۷) فرهنگ و آموزش

۵۵

۱-۷) برنامه سیاستی در حوزه فرهنگ و آموزش نظر به شرح مختصر

صورت پذیرفته از اسامه ماسات مورد توجه در حوزه‌ی فرهنگ و آموزش،

سرفصل اقدامات برنامه‌ریزی شده، شرح زیر ارائه گردیده است ۶۰

۸) بهداشت و درمان

۶۰

۶۲ ۱-۸) ارزش افزوده بهداشت و درمان در خراسان شمالی

۶۴ ۲-۸) معلولین در استان

۶۶ ۳-۸) برنامه عملیاتی در حوزه بهداشت و درمان

۹) محیط زیست

۶۷

۶۸ ۱-۹) محیط زیست و نوسازی ناوگان حمل و نقل عمومی

۶۸ ۲-۹) رودخانه اترک

۶۹ ۳-۹) زیست‌بوم نوادر طبیعی

۶۹ ۴-۹) برنامه عملیاتی در حوزه محیط زیست

۷۰ (۱۰) گردشگری و صنایع دستی

۷۱ (۱-۱۰) صنایع دستی استان

۷۳ (۲-۱۰) برنامه عملیاتی در حوزه توریست و گردشگری

۷۳ (۱۱) جمع بندی

(۱-۱۱) مصاحبه با محور ویژه برنامه عملیاتی پیشرفت خراسان شمالی

۷۵ جناب دکتر کرمانی (نظریه پرداز حوزه پیشرفت و توسعه)

۱۰۰ کلام آخر...

مقدمه

پیشرفت و توسعه یافتگی اصلی جهان شمول و دستاوردی بشری، استوار بر سنن الهی است. امروزه این موضوع به عنوان امری مقبول در کلیه فرهنگ‌ها و جوامع بشری شناخته شده به نحوی که صاحب‌نظران حوزه اقتصاد و مدیریت، پیشرفت و توسعه یافتگی را از جمله حقوق ابتدایی انسانی برشمرده‌اند. یگانه خالق هستی بر این باب فرمود: "این سنت خداوند در اقوام پیشین است، و برای سنت بهر هیچ گونه تغییر نخواهی یافت." (۶۲/ احزاب) سنت پروردگار بر رشد و پیشرفت ابنای بشر قرار داشته و این روند تکاملی، با ظهور منجی، عال‌بشری کمال خود را تجربه خواهد کرد.

امروزه پیشرفت و توسعه یافتگی دیگر در اختیار کشور، جغرافیا و فرهنگ خاصی نیست و جنبه فرمولی و ریاضی پیدا کرده و مانند علوم پزشکی و مهندسی به چارچوبی مشخص گشته است. چرا که "اصول توسعه یافتگی" مبتنی بر تجربه بشری است و بهیچ بین‌المللی ندارد. یعنی نمی‌توان گفت چون ما ایرانی هستیم برای پیشرفت به علم و صنعت کاری نداریم و می‌خواهیم راه دیگر بیابیم.

شایسته‌سالاری، بوروکراسی کارآمد، صنعتی شدن، هماهنگی میان نهادها، توزیع عادلانه امکانات، دانشگاه‌های پویا، محوریت تولید و فناوری و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی غیرسیاسی، ... همگی نمونه‌ی تجربه‌های بشری در مسیر پیشرفت هستند. با مطالعه‌ی روند توسعه‌ی هر کشور توسعه یافته‌ای، بی‌درنگ در می‌یابیم که فرآیند توسعه به نحوی از انحا از همین اصول پیروی نموده است.

یعنی همگی کشورهای توسعه یافته اصول مذکور را مشترکاً به کار گرفته‌اند تا بتوانند پیشرفت کنند.

طبق نظر متخصصین و صاحب نظران این حوزه، اجرای "اصول توسعه" امری است که در وهله‌ی اول بر دوش مسئولین و نخبگان منطقه‌ای نهاده شده است و در وهله‌ی دوم به سطح بلوغ اجتماعی و علاقه‌ی آحاد مردم به پیشرفت در آن منطقه باز می‌گردد. اساساً نسبت الهی هم بر آن است که "خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملتی) را تغییر نمی‌دهد مگر آنکه آنان، آنچه را در دست خودشان است تغییر دهند" (۱) رعایت

حال با مدنیت الهی با هم، یکپارچگی و با درک وجود کلیه‌ی مشکلات همگی در یک هدف و آرزو، هم‌صدا شده‌ایم و با هم زمزمه می‌کنیم:

خراسان شمالی مردمی توانمند در سرزمینی غنی

مفهومی دیگری تحت عنوان "الگوهای توسعه یافتگی" بیان می‌دارد: الگوی پیشرفت و توسعه یافتگی یعنی اینکه هر منطقه‌ای؛ جغرافیا، فرهنگ و منابع خود را مطالعه و ببیند از چه برتری می‌تواند تولید ثروت نموده تا به یک مزیت رقابتی نسبی دست یابد. هدف از نوشته‌ی کوتاه حاضر ایجاد چشم‌اندازی صحیح از الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در استان خراسان شمالی است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار برگزیدگان صنوف مختلف و مسئولان اداری استان خراسان شمالی در سال ۱۳۹۱، آنان را به برنامه ریزی و تلاش مستمر برای ارتقای وضع عمومی استان فراخوانده و فرمودند: "ظرفیت‌های خوب انسانی، طبیعی و اقلیمی خراسان شمالی، نشان می‌دهد، این منطقه در صورت برنامه‌ریزی،

همت و کار بی وقفه مسئولان و همراهی مردم، می‌تواند جزو ده استان برتر کشور قرار گیرد و زندگی شایسته‌ای را برای مردم با ایمان و صادق خراسان شمالی رقم بزند.

**خراسان شمالی، یکی از ده استان برتر کشور. حتماً
اهلی در تحقق نقشه ترسیمی آن رهبر فرزانه وجود
دارد.**

تاکید رهبر فرزانه، تسایح بررسی‌های میدانی، نشان از حجم بالای ظرفیت استان خراسان شمالی داشته و دورنمایی روشن را در برابر دیدگان مردم سخنگو این خطه نمایان می‌سازد. شایان ذکر اینکه آمار مورد اشاره در مقالات حاضر، که در بیش از ده قسمت تقدیم حضور خواهد شد، از میان آمار رسمی اعلامی نهادهای مسئول استخراج گردید. بطوریکه در موارد قابل دسترسی، آمار پنج شهرستان بجنورد، گرمه، جرم، مانه و سملقان، راز و جرگلان (حوزه انتخابیه ی مرکزی استان) سقز و در سایر موارد از آمار کلی استان بهره‌گیری شده است. همچنین ظرفیت انجام آخرین سرشماری رسمی ملی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، آمار جمعیت‌شناسی بر اساس آن آمار استخراج شده‌اند.